

BÖLÜM II

Toplumda genel itibariyle Muhyiddin Arabi'nin eserlerinin zor anlaşıldığı görüşü hâkim olmakla birlikte, belli bir kesim tarafından bu eserlerin okunmasına temkinli yaklaşıldığı görülmektedir. Hatta bir kısmı bu eserlerin okunmasının doğru olmadığına dair görüşler beyan ederek, Şeyh'in görüşlerini eleştirmişlerdir. Bu nedenle kitabımızın ana teması bu eleştirilere cevap mahiyetindedir. Daha sonra, onun metodolojisini, yöntemlerini göstererek, örnek metinler ile Şeyh ile yakınlık kurmak ve kendisini daha yakından tanıma amacı güdülmüştür.

Her şeyden evvel şu iyi bilinmelidir ki; özellikle her ehlullah, kendi mertebesinden ve kendi ilmi birikimiyle hakikatleri ifade etmiştir. Bu noktada ehlullahın mertebe mertebe farklılaştığını görmekteyiz. Ehlullahın eserlerini incelediğimizde; her birinin bulunduğu mertebe ve ilim düzeyinden konuları değerlendirdiğini, idrak düzeylerine göre hakikatleri ifade ettiğini anlıyoruz. Bu açıdan değerlendirdiğimizde Muhyiddin Arabi'nin ve özellikle onun

yolundan gidenlerin, vahdet-i vücud ya da tevhid meselelerini esas alarak hakikatleri en üst mertebeden anlattıkları anlaşılır. Şeyh'in eserleri incelendiğinde; tek bir hakikat farklı mertebelerden ele alındığı fark edilir. Okuyucu hangi mertebede olursa olsun kendi hesabına bir pay çıkarır, idrak seviyesine göre mutlaka bir sonuca ulaşır. Burada Şeyhül Ekber'in yöntem ve metodu takdire şayandır.

Gerek geçmişte, gerekse günümüzde kendisi yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Eserlerinin okunmasının tehlikeli olduğu, bunları okuyanların yanlış düşüncelere yönelebileceği, içinden çıkılmaz hallere düşebileceği, itikadında sorunlar yaşayabileceği şeklinde eleştiriler bugün de yapılmaktadır. Bu eleştirilerin temel nedeni, bu eleştirileri yapanların Muhyiddin Arabi'nin bakış açısını tam anlamıyla görmemeleri, onun anlatmak istediği hakikatleri, farklı farklı mertebelerden ortaya koyduğu idrakine varmamalarından ileri gelmektedir.

Oysaki tüm eserleri ve külliyyatın tamamı okunsa ve bu yolla ona bir gönül yakınlığı kurulmuş olsa, okuyanlar mutlaka o zatın eserlerinden hakikatleri zaten en güzel şekilde idrak edebileceklerdir. Eleştirenler de idrak edemeyenlerden çıkmıştır. Yapılan bir kısım eleştiriler ise; Muhyiddin Arabi'nin eserlerinden sadece belli bölümler alınarak, okuyan tarafından kendi bilgisine göre şeriata aykırılık olduğu iddiasında bulunulması şeklindedir. Eserlerinin tamamı okunup anlaşılabilir ve idrak edilebilirse, onun kesinlikle şeriata muhalif bir izahatının olmadığı

net bir şekilde görülecektir. Aksini kabul etmek mümkün değildir.

Muhyiddin Arabi'nin eserlerinde dile getirdiği hakikatleri, anlatımlarında kullandığı usul ve meşrebini anlamak önem arz eder. Kendisi farklı farklı mertebelerden konuyu ele alır ve tüm detayı okuyucuya verir. Tüm sırları bir bir anlatır, sır perdelerini kaldırır. Malumdur ki bu sırlar da ehli tarafından ilmi ve istidadı miktarınca algılanır. Daha sonra metodu itibarıyla okuyucu hataya düşmesin, bir ayağını asla şeriattan kaldırmayın diye hemen şeriatin hükmünü oracıkta dile getirir. Buradaki gayesi kişiye kulğunun hakikatini hatırlatmaktır. Yani verilen asıl mesaj "Kul kuldur, rab rabdır." Bu iki mertebenin asla bir araya gelmeyeceğini bizlere her daim ısrarla hatırlatır.

Allah insanları farklı kabiliyet ve istidatlarla yaratmıştır. Allah'ın ilminin sonsuzluğu gereği kâinatta tekrar yoktur. Bu nedenle insanlar sahip oldukları esmaları gereği farklı farklı olup, ilim düzeyleri ve mertebeleri de doğal olarak farklı olacaktır. Allah tüm insanları aynı anlayış üzerine yaratmamıştır. Hepimiz farklı anlayış üzerindeyiz. Bu nedenle herkesin hakikatleri en üst perdeden anlayıp, idrak etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Zaten bu mümkün değildir. Bu noktada Muhyiddin Arabi'nin izahları ve üslubunu önemle ele almak gerekir.

Konuyu bir benzetme ile de ifade edebiliriz. Nitekim yaşadığımız hayatı eğitim aldığımız bir okul olarak düşünmek mümkündür. Eğitimin her seviyesinde; eğitimin düzeyi ve kişinin anlayış ve yaşına göre eğitim verilir. Her bir

seviye ilk, orta, lise gibi kategorilere ayrılır. Ortalama bir anlayış ve idrak seviyesine göre müfredatlar belirlenir. Kişiler sırasıyla bu eğitim basamaklarını çıkmak zorundadır. Aksi halde müfredatta eksik konular olacağı için bir üst düzey bilgiler tam olarak anlaşılıp, idrak edilemez. Aynı şekilde liseyi tamamlayan kişilerden de üniversite ve lisanüstü eğitim, master gibi bilgide ve anlayışta daha üst bir anlayışa geçmeleri beklenir. İşte bu benzetmeden hareket-

le Muhyiddin Arabi de hakikatleri adeta üniversite ve üniversitenin üzerinde master düzeyinde anlatır. Dolayısıyla bir insan ilkokulu, ortaokulu, liseyi okumadan nasıl ki üniversiteye gidip, oradaki dersleri almazsa, aynı şekilde Muhyiddin Arabi'ye bu yakınlığı elde etmemiş, henüz şeriatın ahkâmlarını net olarak öğrenmemiş kişi de

aynı durumda olacaktır. Şeriat çizgisinde tam bir sağlam duruşla nasıl durulacağını öğrenmemiş, dinine bağlılığı, ibadetlerini tam manasıyla yerine getirme hususlarını öğrenmemiş, yerine getirmemiş kişi de doğrudan onun eserlerini okumaya yöneldiği takdirde büyük bir kaosa düşecektir. Çünkü diğer bir ifadeyle, bu kişi alt yapısını sağlam oluşturmamış demektir.

Muhyiddin Arabi şöyle söyler: “Şeriatı olmayanın hakikati olmaz.” Yani bir insan şeriatı bilmiyorsa, yaşamıyorsa; hakikati bildiğini, öğrendiğini ve yaşadığını asla iddia etmemelidir. Eğer iddia ediyorsa, o yalancıdır, der. Çünkü şeriat yaşanmadan hakikat yaşanmaz. Kişinin şeriat dairesinde yaşayıp, onun hükümlerini ve Allah'ın emirlerini yerine getirmesi gerekir. Bilindiği üzere; bütün tarikatlar da ve tasavvuf yolunda şu 4 mertebeden bahsedilir. Şeriat, tarikat, hakikat ve marifet. Dolayısıyla, kişinin öncelikli hedefi; şeriat dairesinde Allah'a karşı kulluğunu nasıl yapması gerektiğini bilmesi, bu konuda şeriatın hüküm ve emirlerini yerine getirmesi, ilmi hal ve fıkıh bilgilerini, ibadetleri bilerek bu şekilde yola çıkmasıdır. Bu bilgileri öğrendikten sonra diğer aşamalara geçerek Allah'ı bilme yolunda yolculuğuna devam edecektir. Bu yolculukta; tarikat, hakikat ve marifet kapılarından geçilir ve hiçbir aşamada şeriat çizgisinden çıkılmaz.